

VI Starptautiskais botanikas kongress Amsterdāmā, 1935. g. 2.—7. septembrim.

N. M a l t a

Kamēr speciālie zinātniskie kongresi veltīti kādai vienai šaurai disciplīnai vai pat vienam jautājumam, vispārējie starptautiskie kongresi aptver veselu zinātnes nozari, piem., botaniku, zooloģiju, ģeoloģiju. Lielā dalībnieku skaita un plašās organizācijas dēļ šādi vispārējie kongresi ir vesels sabiedrisks notikums zemē, un to notur, sevišķi, ja zeme nav liela. Referātos un diskusijās darbs sadalās kā starp vietējiem tā kongresa ārzemju locekļiem, bet ekskursijās un apskatēs viss darbs gulstās uz pirmajiem. Viņiem jārāda, kā norit pats pētīšanas darbs attiecīgā nozarē viņu zemes zinātniskās iestādēs un tā zināmā mērā jāiztur pārbaudījums visas pasaules priekšā zinātniskā darba organizācijā un metodēs. To Holande veica bez grūtībām, jo tai ir gadu simteņiem vecas botanikas tradīcijas un plaši botanikas institūti 5 augstskolās: 3 universitātēs (Amsterdāmā, Utrechtā, Groningā), Techniskā augstskola Delftā un Lauksaimniecības institūtā Vageningā.

Amsterdamas kongress bija 6. pēc skaita. Pirmo starptaut. botanikas kongresu noturēja Parīzē 1900. g., otru Vīnē 1905. g., trešo Briselē 1910. g., ceturto Itakā (Ithaca) 1926. g., piekto Kembridžā (Anglijā) 1930. g.

Dalībnieku skaits bija 903. Sekciju Amsterdāmā bija 10 un proti: agronomijas, citoloģijas, iedzimtības, augu ģeografijas, augu morfoloģijas un anatomijas, mikoloģijas un baktērioloģijas, augu slimību, palaeontoloģijas, augu fizioloģijas un augu sistēmatikas. Jau no sekciju rakstura redzams, ka kongresa programma bija ļoti plaša, aptverot bez teorētiskās botanikas arī dažas lietišķās botanikas disciplīnas.

Sekcijās nolasīja 220 referātus, no tiem 123 angļu, 67 vācu un 30 franču valodā. Bez sekciju sēdēm bija 2 kopsēdes tikai ar 5 referātiem (3 angļu un 2 vācu valodā). Šie skaitļi ļoti zīmīgi, jo rādaniecīgo kopsēžu un tās nolasīto referātu skaitu, salīdzinot ar sekcijām. Tam par iemeslu, saprotams, vispirms zinātnes sīkā speciālizācija, bet arī tīri tehniskas dabas iemesli, jo grūti lasīt zinātnisku lekciju ar demonstrācijām 1000 cilvēku lielai auditorijai. Par speciālizāciju jāteic, ka tā tik liela, ka pat sekcijas referāti jāietur vispārīgā veidā, un tos nevar tik speciāli lasīt, cik to referents varbūt vēlētos — citādi tam varētu sekot tikai atsevišķas personas no 30—70 klātesošiem.

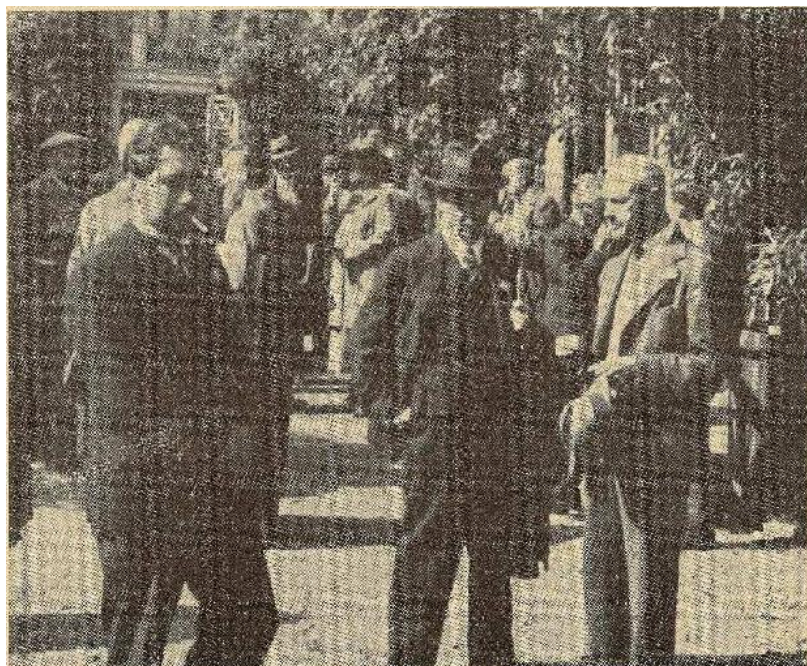
Tāpēc sekciju sēdēs nolasītie referāti dažkārt pēc sava veida neko daudz neatšķiras no kopsēdēs priekšā celtiem, un daudzus no pirmajiem varēja būt noklausījušies un sapratuši arī citu sekciju dalībnieki. Tagad tas viņiem nebija iespējams, jo sekciju sēdes notiek pa vairākām vienā laikā, un sevišķi augstskolu mācības spēki, kam viņu pārdarītājam darbam vajadzīgs pārskats par vairākām disciplinām, to nožēloja. Vispār plašie starptautiskie kongresi kļuvuši par problēmu organizācijas ziņā, un daži mēģina to nozīmi pat pavisam noliegt. Vienā ziņā tiem nozīme tomēr ir. Tie dod iespēju zinātnes darbiniekiem vienā disciplinā sastapties, iepazīties un pārrunāt darba jautājumus. Zināms, ka sameklēt 1000 cilvēku lielā pulkā taisni to personu, ko vēlas, nav viegli. Lai to atvieglotu, kongresa dalībniekiem izdala žetonus ar numuru, ko lūdz nēsāt redzamā vietā. Ar šo numuru un diviem rakstiem vienu pēc numuriem, otru pēc vārdiem — mērķis jau vieglāk sasniedzams. Redzēt pirmo reizi vaigu vaigā cilvēku, ar ko gadiem un dažreiz gadu desmitiem ilgi esat apmainījuši publikācijas un vēstules, tādus pārdzīvojumus šāds kongress sniedz bagātīgi.

Nenoliedzama nozīme ir arī apskatēm un ekskursijām, kur, kā minēts, iespējams iepazīties ar institūtu iekārtu un darba metodēm.

Kongresa dalībnieki apskatīja 2 slavenus Holandes zinātnieku, mikrobiologa *Beyersink'a* un augu fiziologa *Went'a* laborātorijas, pirmo Delftā, otru Utrechtā.

Mikrobioloģijas laborātoriju Delftā dibināja 1895. g. Beijerinka un viņa skolas pētījumiem, un Beijerinka vadībā tā atradās līdz 1921., kad viņam, sasniedzot 70. dzīvības gadu, bija jāaiziet pensijā. B. mira 1931. gadā. No laborātorijas iznācis daudz ievērojamu darbu gan paša vadītāja, gan viņa līdzstrādnieku (*van Delden, van Iterson, Jacobsen, Söhngen*).

Te, starp citu, atrasta pazīstamā slāpekļa baktērija *Azotobacter chroococcum*. Pēdējos gados laborātorijā, kas atrodas prof. *Kluyver'a* vadībā, strādā, starp citu, par oksidācijas redukcijas potenciālu mērošanu baktēriju un raugsēņu suspensijās un par sakariem šo potenciālu un organismu metabolisku procesu starpā. Šiem un citiem pētījumiem bijusi svarīga nozīme biokīmijas pamata principu noskaidrošanā. Bez tam laborātorijā strādā arī par lietišķās mikrobioloģijas jautājumiem rūgšanas rūpniecībā, piensaimniecībā u. c.

Utrechtā F. A. F. C. W e n t' s bija augu fizioloģijas laborātorijas priekšgalā 1896.—1934. g. Šai laikā iestāde bijusi viena no ievērojamākām vietām pasaulē, sevišķi augšanas un tropismu pētīšanā. F. W. W e n t' s (jun.) 1927. g. izolēja šo augšanas vielu (vēlāk to nosauca par a u k s i n u), kas iezīmēja jaunus ceļus tropismu pētīšanā un vispār augšanas fizioloģijā. Institūts pārsteidz apmeklētāju ar modernām tehniskām ierīcēm, telpām ar konstantu temperatūru u. t. t. Laborātorijas dibinātājs prof. W e n t' s (vecākais) mira kongresa organizēšanas laikā 1935. g. vasarā. Šai pašā gadā 87. g. vecumā mira arī pazīstamais holandiešu botaniķis Hugo de Vries, kā ilgus gadus vadīto botanisko dārzu Amsterdamā kongresa dalībnieki varēja apskatīt. Dārza sākumi meklējami ap 1618. g.; un tas ir vecāks par Amsterdamas universitāti.

Kongresa locekļi apmeklēja arī vecāko Holandes botanisko dārzu, proti, Leidenes, kas dibināts 1587. g. un ir piektais pēc vecuma (4 vecāki par to ir Pizas, Padujas, Bolonjas un Leipciņas botaniskie dārzi). Leidenes dārzs vispirms ievērojams ar dažiem ļoti veciem kokiem: *Laburnum anagyroides* 1601. g., *Liriodendron tulipifera* 1657. g., *Ginkgo biloba* 1785. g. Še re-

konstruēts Clu s i u s botaniskais dārzs no 1592. g. Dārzā redzami ap 60 koki un krūmi, ko pazīstamais Japānas floras pētnieks Siebold' s pirmo reizi ievēdis no Japānas apm. priekš 100 g. Leidenē atrodas arī Nacionālais herbārijs (*Rijksherbarium*), nevien viena no lielākām augu krātuvēm, bet arī viens no lielākajiem centriem pētījumiem augu sistēmatikā. Apmēram 2 miljoni eksemplāru plašā herbārija gadskārtējais pieaugums ir ap 15.000 (1934. g. — 17.000 eks.). Krājumos sevišķi labi reprezentēta Malaju archipelāga flōra.

Kongresa dalībnieku grupa Leidenas botaniskā dārzā. Pa labi Kjū (*Kew*) botan. dārza direktors un Lielbritānijas delegācijas vadītājs *Sir Arthur Hill*, vidū Berlīnes (Dālema) botaniskā dārza direktors prof. *L. Diel's*, pa kreisi Briseles botaniskā dārza direktors prof. *W. Robyns*.

N. Maltas uznēm.

Kamēr Leidenes herbārijā turpina strādāt par Holandes Indijas flōru, uzturot ciešus sakarus ar Beitenzorchas (*Buitenzorg*) botanisko dārzu Jāvas salā, otras lielākas Holandes kolonijas Surinamas (Dienvidamerikā) flōru apstrādā Utrechtes universitātes botaniskais mūzejs un herbārijs. Te kopš 1932. g. prof. *Pulle's* vadībā izdod Surinamas flōru, no kuŗas 1000 l. p. jau iznākušas atsevišķās burtnīcās. Utrechtes universitātei pieder bez vecā botaniskā dārza Utrechtā vēl jaunais *Cantonspark* Bārnā, apm. 13 jūdzes no Utrechtes. Šo dārzu universitātei dāvināja Jansenu ģimene, kad privāta dārza dibinātājs *A. Jansens* mira 1918. g. Te Bārnā atrodas arī pazīstamais *Sēņu kultūru centrālais birojs* (*Centraalbureau voor Schimmelcultures*), kur audzē tīrkultūrās ap 5000 dažādu sēņu sugu un izsūta paraugus zinātniskām iestādēm un atsevišķām personām pētīšanas vajadzībām.

Bez apskatītiem botanikas institūtiem pastāv vēl vairāki *Grōningas* universitātē (dib. 1614. g.) un *Lauksaimniecības institūtā* *Vageningā* (*Wageningen*), ko man nebija laika apmeklēt. Liels skaits ir dažādie lietišķās botanikas, agronomijas un dārzkopības pētīšanas institūtu. Uz dažiem no tiem kongresa laikā sarīkoja speciālas ekskursijas.

sevišķi kolonijās kļuvis ļoti grūts. Pašā dzīvē redzam agrāko spodrību, lietišķību un vienkāršību. Amsterdamas ielas rītos un vakaros pilda ritenbraucēju bari, galvenā kārtā, jaunākai paaudzei dodoties darbā un atgriežoties no tā. Grezni ģērbusos cilvēku ielās maz. Arī smiņķis un pūderis liekas būt mazāk cienā nekā citur.

Katram kongresa dalībniekam, kas piedalījās vairākās ekskursijās, bija izdevība redzēt labu tiesu no Holandes. Varēja apbrīnot siltumnīcu kultūras rietumos (*Westland*), kur kilometriem lielas platības ir zem stikla, puķu sīpolu audzēšanas apgabalu ap *Lisse*, tipisko Holandes ainavu ar ganībām, kas šķērsojas kanāliem, un viršāju apvidu zemes austrumos. Pēdējā ekskursijā uz *Zuidersee* varēja apbrīnot holandiešu lielo uzņēmību un enerģiju, atkaņojot jūrai zemi. Saimnieciskās grūtības arī Holandē jūtas. Par tām liecināja smieklīgi zemās cenas augļu izolēs, kur kilogramu siltumnīcās audzētu vīnogu pārdeva par 20 centu, tāpat, kā par tām liecināja uz laukiem mēslošanai sabērtas tomātu kaudzes. Ka šādas grūtības ir, bija redzams arī no kongresa locekļiem izdalītiem uzaicinājumiem atbalstīt privātiem ziedojumiem Beitenzorchas botanikas institūtu un dārzu (*Javā*), kas pārdzīvojot saimniecisku krīzi. Arī privātās sarunās izskanēja žēlošanās par to, ka saimnieciskais stāvoklis

Kongresa pēdējā kopējā sēdē lēma par nākošā kongresa vietu. Bija ienākuši divi uzaicinājumi: viens no Zviedrijas, otrs no Dienvidu Afrikas. Nolēma noturēt 7. starptautisko botanikas kongresu 1940. g. *Stokholmā*. Tā Latvijas botāniķi varēs piedalīties šāda veida sanāksmē ar samērā maziem upuriem laika un līdzekļu ziņā. Šo izdevību ieteicams izmantot, jo ļoti iespējams, ka pēcnākošais kongress nenotiks Eiropā, un vispār var paiet ilgs laiks, kamēr to notur vietā, kas pēc atstatuma tik tuva Latvijai, kā *Stokholma*.